

Bespottad 50-åring

Alla som besöker Hamburg kommer förr eller senare ställa frågan "Vad är City Nord?". Overallt, i korsningar, rondeller och utmed cykelbanor, sitter skyltar med dessa två ord som leder rakt in i ett stycke unik arkitekturhistoria. Stadsdelen, som precis fyllt 50, är nämligen Europas enda modellstad för kontor.

Journalisten Sylvia Soggias fascination över City Nord mynnade ut i en bok om kvarteret.

Det första som slår besökaren är alla broar. Den lilla gången från tunnelbanan förvandlas snabbt till en ramp som tar dig fem meter upp i luften. Som fotgängare är det den höjden du kommer befinna dig på. I City Nord råder total uppdelning mellan fotgängare och biltrafik. Rampen blir en bro som mynnar ut i ett torg varifrån det leder ännu fler broar i olika riktningar. Det är näst intill omöjligt att inte tappa orienteringen i detta kvarter som inte lämnar någon oberörd. Både be- spottat och hyllat delar det staden i två läger. Dels är City Nord en i Europa unik modellstad för modern arkitektur, dels är det en plats som av många känns omänsklig och öde efter mörkrets inbrott. Men även de negativa rösterna framhåller egentligen att City Nord är ett, ur planeringssynpunkt, lyckat projekt.

– Stadsdelen har fått utstå mycket kritik och anses ibland vara en död del av staden. Men planerarna menade från första början att det ska vara just en kontorsstad, säger Sylvia Soggia som just har avslutat ett mångårigt arbete med att skriva en bok om kvarteret.

City Nord är alltså en 117 hektar stor arbetsplats som fem dagar i veckan har en befolkning på 28 000 människor. Tack vare kvarterets stora och luftiga ytor står alla byggnader fritt i sitt eget majestät. Därför blir det heller inget problem att kvarterets 23 hus består av en spretig blandning stilar från de senaste fem decennierna. Gemensamma nämnare är funktion, rätta linjer och enorma proportioner. City Nord är helt enkelt en dröm för vänner av modern arkitektur. Ändå är det egentligen inte de enskilda husen som gör kvarteret spännande, utan snarare hela dess struktur. För att verkligen förstå City Nord måste vi gå tillbaka femtio år i historien. Vid andra världskrigets slut var Hamburg en stad i grus. Antalet hemlösa uppgick till nästan en miljon och under hela 1950-talet pågick ett enormt uppbyggnadsarbete där bostäder hade första prioritet. Mot slutet av decenniet var det mesta av målet uppfyllt och samtidigt började det ekonomiska undret att ta fart. Hamburg var med sin hamn och sina långa handelstraditioner en attraktiv stad för de snabbt växande företagen.

– Av tradition hade företagen sina kontor inne i den trånga innerstaden. Nu behövde de större hus för upp till 2 000 medarbetare och det innebar problem. I Hamburg ville man inte riva innerstaden som man hade gjort i till exempel Frankfurt, säger Sylvia Soggia.

I slutet på 1950-talet hade Hamburg 1,8 miljoner invånare varav 200 000 arbetade i centrum, något som innebar enorma köer på morgon och kväll. Det stod snabbt klart att innerstaden inte var den rätta platsen för den nya tidens storföretag och stadsplanerarna började leta efter andra möjligheter. Lösningen blev City Nord, en helt ny stad enbart för kontor i Hamburgs norra delar. Med direkt anslutning till stadsparken och bara femton minuter från både centrum och flygplatsen var läget optimalt. Men planerarna nöjde sig inte med att bara hitta en lösning på företagets behov av ytor. City Nord skulle också bli en förebild och ett exempel på det bästa av modern arkitektur. I den nya staden skulle tusentals människor arbeta i ljusa lokaler omgivna av grönområden. Hamburg skulle bygga en modellstad för framtiden. Hjärnan bakom City Nord var Werner Hedebrand, stadsbyggnadsdirektör och stark förespråkare av modern stadsplanering och arkitektur. Under uppbyggnaden av Hamburg hade han redan satt sin signatur på delar av staden, men det var med City Nord som han fick chansen att leva ut sina drömmar. När projektet sjösattes 1959 hade han jobbat på idén i hemlighet under flera år. Det var därmed en redan väl genomarbetad plan som snabbt fick internationellt intresse.

– I sin form var det ett av de största projekten i hela Europa. En annan sak som gjorde projektet unikt var att parker och grönområden fanns med i planerna redan från början istället för att anläggas på ytan som blev över. Det var något helt nytt, säger Sylvia Soggia.

Planerna visades upp och diskuterades på kongressen för modern arkitektur, CIAM. Det var ett passande forum då City Nord strikt följer kongressens manifest Charte d'Athènes. I det förespråkas den "funktionella staden" med strikt uppdelning i zoner för boende, arbete, transport och rekreation.

– Det var inte som idag när man vill ha mixade zoner. Företagen ville ha en egen del av staden och de anställda ville inte bo vid sina arbetsplatser. Så alla var nöjda, säger Sylvia Soggia.

Stor vikt lades också på trafiken. Med innerstadens köer för ögonen visste planerarna att det krävdes nya lösningar. Hedebrand själv skissade på planer med helikoptrar som lufttaxi mellan centrum och City Nord, men nöjde sig sedan med mer konventionella lösningar. Sexfiliga gator där det inte var tillåtet att parkera drogs i en båge runt den centralt placerade

parken. Företagen fick istället se till att deras anställda hade tillräckligt med parkeringsplatser. Fotgängarzoner byggdes fem meter över marknivån och bands samman av tolv broar på en sammanlagd längd av nästan en kilometer. Tack vare det kunde husens första våningar enkelt användas som garage och idag finns det över 13 000 parkeringsplatser. Företagen som valde att flytta till City Nord var försäkringsbolag, oljebolag och handelskoncerner. Här behövde de inte längre trängas och alla tilldelades stora ytor att bygga på. Det gör att husen trots sina enorma proportioner står fria och har direkt tillgång till grönområden. En viktig detalj var också att hålla kvarteret fritt från stängsel och staket. Istället utgör träd och buskar alla avgränsningar mellan tomter.

– I utformningen av City Nord var det ett mål att det skulle vara ”fri arkitektur”. Företagen som byggde kunde i mycket utforma sina hus efter smak och behov, säger Sylvia Soggia.

Det var däremot sagt att byggnaderna skulle innehålla ”kvalitet”, något som säkrades genom två beslut. Dels skulle det hållas en internationell arkitekttävling och dels skulle det vara stora avstånd mellan byggnaderna så att de olika stilarna inte överskuggade varandra. På grund av kvarterets närhet till flygplatsen fick byggnadernas höjd heller inte överskrida femtio meter.

Ett uppsatt mål var att skapa ett funktionellt arbetsklimat och företagen tog uppgiften på allvar.

– De arbetade i två år med att utarbeta sina planer. Något liknande hade aldrig gjorts innan. Man satte upp mål för att medarbetarna skulle trivas och reste runt i Europa och tittade på kontor för inspiration.

För dåtiden revolutionerande idéer om ”demokratiska arbetsplatser” där alla, inklusive chefen, satt på samma nivå kom att påverka husens utformning. 1964 tog bygget fart och två år senare stod de första tre husen klara. Även om större delen byggdes under de första 15 åren visar husen på tydliga skillnader beroende på vilken epok de tillhör. Kvarteret är en levande historiebok för övergången mellan 50-, 60- och 70-talens arkitektur.

Trots det stora internationella intresset var det främst

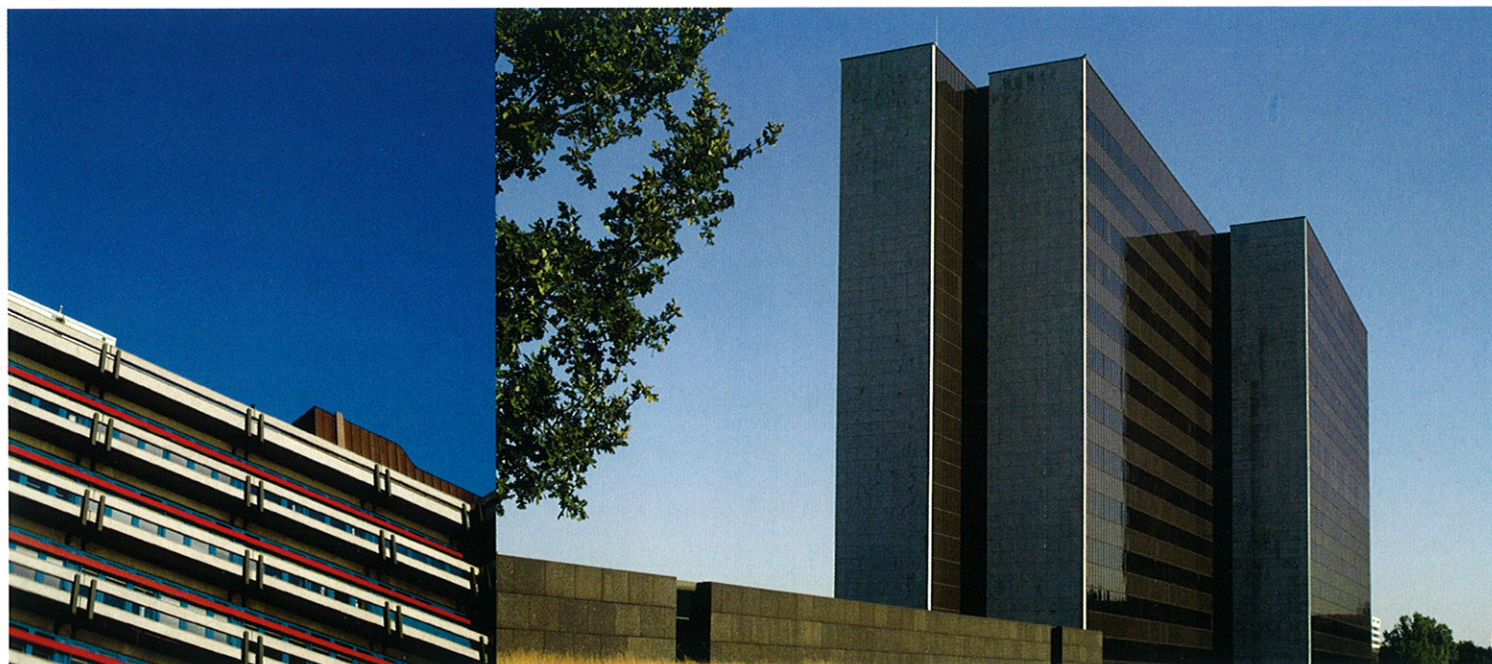
bidrag från tyska arkitekter som vann. Den enda internationella tungviktares som finns representerad är Arne Jacobsen, vars kontorshus för Hamburgs elverk utan tvekan är City Nords pärla. Den tredelade byggnaden lurar ögat och huset är smalare än vad det verkar. Det var Arne Jacobsens sista stora projekt där inget lämnades åt slumpen och huset är fyllt av detaljer som bär hans signum. Som den pedante arbetsnarkoman han var ville han påverka alla detaljer i sina projekt. Så även här där han gjort allt från att utforma klockor till att välja träslag med rätt ådring till väggarnas paneler. Även om ambitionen var att bygga den ultimata kontorsstaden för framtiden är City Nord onekligen ett barn av sin tid. När stadsdelen skapades tog en dator upp större delen av ett rum och ekonomin gick på högvarv. De flesta företag använde därför endast en del av sin tilldelade yta. Tanken var att husen enkelt skulle kunna byggas ut för fler medarbetare i framtiden. Historien tog dock en annan vändning. När IT-tekniken slog igenom på allvar minskade mängden anställda och med det behovet av stora lokaler. Nedskärningar och omstruktureringar innebar ytterligare minskningar och mot slutet av förra seklet såg det mörkt ut för City Nord.

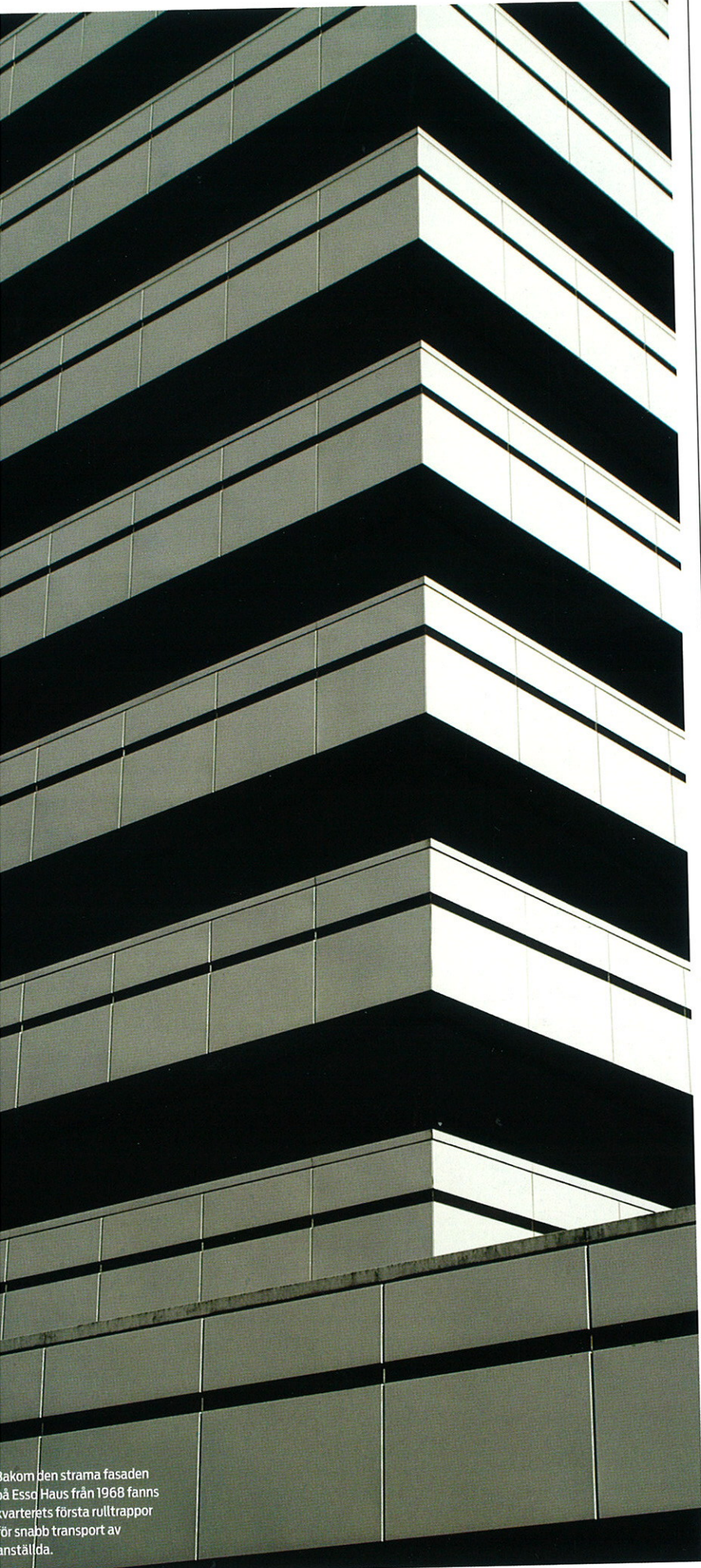
– Men i början på 2000-talet ökade intresset igen. Många av husen var då 30 år gamla. Några revs, andra rustades upp och nya hus byggdes. Insidan av husen är idag därför toppmoderna. Utifrån ser de ut som de gör, men nästan alla hus är helt sanerade på insidan, säger Sylvia Soggia.

Samtidigt gick företagen i kvarteret ihop i en intresseförening för att främja City Nord och visa på dess värde. En minnesmärkning av husen i kvarteret finns däremot inte på deras agenda.

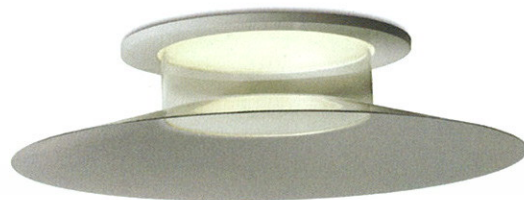
– När företagen och tekniken ändrades i slutet på 70-talet var stora kontorslandskap inte längre önskvärdt. Tiderna förändrades och det efterfrågades mer kreativa arbetsplatser. Vissa av husen i City Nord gick inte att bygga om och måste därför rivas. En kontorsstad ska ju vara funktionell för att den ska överleva, säger Sylvia Soggia krasst och knyter återigen an vid den huvudsakliga tanken med City Nord. En kontorsstad, ingenting annat. ■

Trots husens enorma proportioner är det mycket öppna ytor och inga byggnader överskuggar varandra.

Bakom den strama fasaden
på Essd Haus från 1968 fanns
varterets första rulltrappor
för snabb transport av
anställda.

Q 30 Downlights

Design by Peo Ström, Gerhard Rehm

www.aspeqt.se